

Vi måste förändra det offentliga språket

av Bengt-Åke Wennberg

En relativt liten grupp dominerar debatten i Sverige. De sätter agendan när det gäller både vad det talas om och hur det talas. Massmedia, tjänstemän och olika kulturpersoner är den svans som ställer upp bakom dem. Elitens tal i olika variationer återfinns vi i kommentarer, artiklar och ledarsidor. Dominansen betyder inte att alla tycker samma sak eller att alla är eniga sinsemellan. Det finns visst avvikare. Men dominansen visar sig på ett annat sätt. Den gör att alla använder samma typ av språkbruk.

Farorna med ett enda dominerande språkbruk i det offentliga samtalet har beskrivits av Viktor Kemperer i boken LTI – lingua Terti Imperi – Det tredje rikets språk. Han beskriver i denna bok hur nazisterna dominerade språkbruket i Tyskland. Genom samma mekanismer dominerar den lilla kretsen av makthavare och beslutsfattare språkbruket i Sverige. De är få men inflytelserika och vi tvingas alla dansa efter deras pipa.

Om Du, som jag, tycker att den debatt som förs i massmedia eller i arbetslivet inte gör det möjligt för Dig att förstå vår samtid, så att vi får bättre förutsättningar att agera konstruktivt från vår position, så blir det **vår** sak att frigöra oss från det dominerande inflytande som detta olämpliga språkbruk fått. Alltså.

Om Du, som jag, inte har lust att bara vara röstboskap för att främja den ena eller andra politiska partilinjen eller intressesammanslutningen så måste vi hjälpas åt att tala om något som just vi istället ser som väsentligt att gemensamt förstå oss på. Om Du, som jag, är trött på att eliten bara talar med varandra och inte inkluderar dem som borde ha en talan så måste vi finna nya samtalsformer så att de marginaliserade kan inkluderas. Om Du, som jag, tycker att det mer talas om fluffiga principer och utopiska samhällsbilder än om de praktiska realiteter vi alla står inför och som vi behöver samlas kring för att lösa, så behöver vi hjälpas åt att ge språkbruket en bättre dräkt.

Problemet är att det är lätt att falla in i de välkända sångerna. Att klaga och beklaga sig hjälper inte. Debattörerna är låsta i att tala med varandra på sitt språk. Då blir det som det blir. Vad som krävs är istället ett kraftfullt alternativ. Men detta alternativ kan inte växa fram om vi andra inte talar mer med varandra, så att vi med stöd av varandra, kan stå upp och protestera mot de orimligheter som presenteras. Denna styrka kan bara växa fram i dialoger ansikte mot ansikte där vi var och en tillåts vara oss själva.

Här presenterar jag några av mina egna riktlinjer till hur jag strävar att påverka resonemangen i de samtal som just jag för.

Jag försöker att

- bryta tendensen att vi som samtalar förväntas stödja eller komma med förslag till hur samhället skall konstrueras, vilka värderingar som skall finnas eller hur alla andra skall agera. Jag vill istället inrikta samtalandet på att uppmärksamma observationer, erfarenheter och reflektioner som gör det lättare för oss alla att gemensamt förstå de faktiska förhållanden vi har att hantera och den samtid vi lever i. Jag vill åstadkomma att samtalandet hjälper – var och en av oss – att självständigt kunna välja handlingar och lojaliteter med allt större, omdöme och klokhet. Bara om vi känner till vad som är kloka val kan etiken i vårt faktiska val ifrågasättas

- bryta tendensen att vi till varje pris först måste formulera bilden av det optimala och ideala samhälle som bara finns i fantasin och inte i sinnevärlden innan vi kan göra något. Sådana utopier är meningslösa. Att tala om dem är spill av tid. Vi vet alla att det istället är varje enskild människas val av handlande ***här och nu*** – vare sig denne är politiker, företagare, aktieägare, eller arbetstagare – som bidrar till det samhälle vi har. Jag vill därför i samtalet påverka handlandet i stunden genom att utforska vilket ***samarbetsåtagande*** vi just nu har i förhållande till varandra.
- bryta tendensen att nedvärdera varandra. I takt med att samtalen bara förs inom en liten elitistisk krets så vet vi allt mindre om varandra. Alla får då svårare att hedra samarbetsåtagandet. Det är då lätt att fastna i moraliserande diskussioner som är både kränkande och nedlåtande. Diskussioner om brister och omoral understödjer dessutom behovet av övergripande övervaknings-, styr- och uppföljningssystem. Dessa är till nytta för överheten men inte för oss som skall övervakas. Vi medborgare behöver inte fösas med, daltas med, bestämmas över, följas upp och kontrolleras. Vi är fullt myndiga och kapabla att få vara med att ta ansvar för vårt liv och för samhället. Vi skall inte luras, förföras, manipuleras, eller mutas att stödja makthavare som inte respekterar vår självständighet och vårt förstånd. Vi kan inte låta dem att enbart fokusera på de risker som den mänskliga faktorn introducerar. Jag vill istället hjälpa till att föra fram den mänskliga faktorns ***möjligheter***.
- bryta tendensen att jag förväntas tro på en oberoende, yttre och övergripande "sanning" som skulle gälla för all mänsklig samverkan och som jag, och därför alla andra, borde känna till och åtlyda. Sådana samtal skapar maktstrider och konflikter. Då jag inte tror på förekomsten av en sådan sanning anser jag också att majoriteten aldrig bör tillåtas att bestämma över minoriteter. Vad en majoritet tycker är lämpligt och gott behöver varken vara realistiskt, möjligt eller önskvärt för helheten. Åtgärder som syftar till att "beseгра" de andra och därmed få total kontroll över hela vår mänskliga samvaro leder bara till att de små och för oss alla viktiga sakfrågorna förlorar i betydelse. Det blir då viktigare att "vinna" än att förstå. Det blir då viktigare att få rätt än att bli klokare. Detta är destruktivt och olämpligt.
- mina samtal skall medverka till att inget mänskligt skall vara oss främmande. Vi bär alla med oss ett socialt hologram – en liten bit av hela mänskligheten – som vi var och en utifrån vår förmåga kan

utveckla för att bättre förstå vår plats i helheten. Det är denna holografiska insikt som bör ligga till grund för vårt samarbetsåtagande, våra samtal och därmed också för vårt handlande mot varandra.

I våra egna möten brottas med dessa frågor och anstränger oss att föra andra typer av samtal än de som är mainstream.

Referenser

Klempere V (2006): Language of the Third Reich : LTI - Lingua Tertii Imperii-
London: Bloomsbury Publishing PLC

Originalfil

<https://www.bengtharry.me/?p=3022>